

๕๒๑๑๒๒๒๐: สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

คำสำคัญ: อาหารท้องถิ่น / วัฒนธรรมอาหาร / ผลกระทบ / การจัดการท่องเที่ยว

วันวิสาข รัชกิจวิจารณ์ ณ นคร: การศึกษามลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่น: กรณีศึกษา เขตเทศบาลปาย ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: รศ. ดร. รัชมี ชูทรงเดช. ๒๐๘ หน้า.

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มีวัตถุประสงค์ศึกษาผลของการพัฒนาทาง การท่องเที่ยว สภาพชีวิต วัฒนธรรมอาหารท้องถิ่น และผลกระทบทางการท่องเที่ยวทั้งก่อนและหลัง การจัดการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลปาย ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีวิธีการวิจัย จากการเก็บและรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาทางเอกสาร การสำรวจข้อมูลภาคสนาม การเก็บข้อมูล จากชุดคำถาม การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการจากประชากรกลุ่มตัวอย่าง ๑๕๐ คน และการสังเกตการณ์ จากการเข้าร่วมกิจกรรมในพื้นที่

จากการศึกษา พบว่า วัฒนธรรมอาหารท้องถิ่นที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ในเขต เทศบาลปาย แบ่งได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ วัฒนธรรมอาหารของชาวไทยใหญ่และชาวล้านนา ทั้งสองกลุ่มมี ลักษณะอาหารที่เรียบง่ายทั้งการผลิต การบริโภค และรสชาติที่ได้จากพืช ผัก แมลง เนื้อสัตว์ที่หาได้ ในพื้นที่ โดยมีความต่างทางธรรมเนียมการบริโภค กล่าวคือ ชาวไทยใหญ่นิยมบริโภคข้าวเจ้าและพืชผัก ขณะที่ชาวล้านนามิชอบบริโภคข้าวเหนียวและเนื้อสัตว์ ด้านผลกระทบการจัดการท่องเที่ยว พบว่า วัฒนธรรมอาหารท้องถิ่นในเขตเทศบาลปาย สามารถแบ่งได้เป็น ๒ ช่วง คือ ก่อนการส่งเสริมการ ท่องเที่ยว วัฒนธรรมอาหารท้องถิ่นเกิดจากการผสมผสานจากหลากหลายชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ระยะนี้ การดำรงชีวิต สภาพนิเวศ และวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่นยังคงมีความสมบูรณ์และเป็นตามรูปแบบ ดั้งเดิม ช่วงที่ ๒ คือ หลังส่งเสริมการท่องเที่ยว ปรากฏการณ์ทางการท่องเที่ยวถือเป็นตัวเร่งที่ทำให้ วัฒนธรรมอาหารท้องถิ่นเกิดการเปลี่ยนแปลงมีผลมาจากสภาพทางกายภาพ ทำให้พื้นที่สามารถผลิต วัตถุดิบเพื่อการผลิตอาหารท้องถิ่นมีน้อยลง วัตถุดิบที่เคยหาได้จากพื้นที่มีราคาสูง หายาก และถูกแทน ด้วยวัตถุดิบจากวัฒนธรรมอาหารอื่น ทำให้รูปแบบการผลิตอาหารเพื่อการบริโภคของคนท้องถิ่น เปลี่ยนไป รวมถึงการเข้ามาของคนต่างถิ่นและนักท่องเที่ยวที่นำเอาวัฒนธรรมการบริโภคแบบสมัยนิยม เข้ามาแทนที่ จึงทำให้อาหารท้องถิ่นถูกลดบทบาทและต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบอาหารให้เป็นตามสมัย นิยม ในขณะที่ผลกระทบด้านบวกการท่องเที่ยวถือเป็นกระบวนการทางอนุรักษ์ ประดิษฐ์และรื้อฟื้น วัฒนธรรมอาหารท้องถิ่นที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชากรในพื้นที่

สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ลายมือชื่อนักศึกษา

ปีการศึกษา ๒๕๕๖

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

52112220: MAJOR: CULTURAL RESOURCE MANAGEMENT

KEY WORDS: LOCAL FOOD / FOOD CULTURE / IMPACT / TOURISM MANAGEMENT

WANWISA RATTKITWJARN NA NAKORN : The STUDY OF THE IMPACT OF TOURISM ON LOCAL FOOD CULTURE IN PAI MUNICIPALITY, VIENGTAI SUBDIVISION OF PAI DISTRICT, MAE HONG SON PROVINCE. THESIS ADVISOR: ASSOC. PROF. RASMI SHOOCONGDEJ, Ph.D. 208 pp.

The objectives of this thesis are 1) to study the impact of tourism on life way, local food culture and 2) to examine the management effects before and after tourism in Municipal area of Pai, ViengTai District, Pai, Mae Hong Son Province. The methodology of this study composed documentary research and surveyed by interviewing 150 local people and observed activities in the study area.

The findings indicated that the uniqueness of local food culture in the Pai Municipality could be divided into 2 ethnic groups; Tai and Lanna. There are some similarities between these 2 groups, for example they cooked food from their local products, such as vegetables, insects, meats etc. However, the Tai groups consume rice and vegetables while the Lanna groups ate sticky rice and meats. The study also found that the impact of tourism management in Pai Municipality on local food culture could be divided into 2 periods: first, before the promotion of tourism, in this period, the local food culture occurred because of the combination of the mixture between the variety of ethnic groups and environments. The food was abundant and people followed their traditional ways of life. Second, after the promotion of tourism, the appearance of tourism had urged the change of local food culture. For example, the local food chain was changed by the shortage of the products and the price of the local products had been increased. Moreover the arrival of foreigners and tourists brought the modern way of consumption. This caused the local food culture to decrease its role and need to adapt itself to modernity. Meanwhile the positive impact of tourism is the procedure of conservation, creation and restoration of local food culture by the community participations of the local populations in the area.

Program of Cultural Resource Management

Graduate School, Silpakorn University

Student's signature

Academic Year 2013

Thesis Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีโดยได้รับการสนับสนุนจากหลาย ๆ ฝ่ายเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณาจารย์สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมที่ได้ให้ความรู้ คำแนะนำและประสบการณ์ต่าง ๆ จนสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นได้

กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.รัศมี ชูทรงทรงเดช อาจารย์ที่ปรึกษาที่เมตตาให้คำแนะนำ ปรับปรุงแก้ไข และให้กำลังใจ อดทน และความเชื่อใจ เป็นผลให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จ ลุล่วง กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ชนัญ วงษ์วิภาค และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนีวรรณ ผิวนิม ที่ได้กรุณาสละเวลามาเป็นคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ รวมทั้งยังช่วยขัดเกลา เสนอแนะให้วิทยานิพนธ์มีความเป็นระเบียบและมีคุณภาพจนเป็นผลงานในระดับปริญญาโทมาบัณฑิต และกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์สายันต์ โพธิ์ชาญจิตร อีกหนึ่งผู้ชี้แนะทางการศึกษาวิจัย ครั้งนี้

กราบขอบพระคุณท่านนายอำเภอ นายกเทศบาลตำบลปาย เจ้าอาวาสวัดหลวง และ เจ้าอาวาสวัดป่าขาม เจ้าหน้าที่วัฒนธรรมอำเภอปาย เจ้าหน้าที่ภาครัฐเขตเทศบาลตำบลปาย ชมรมการท่องเที่ยวปาย ชมรมแม่บ้าน อาจารย์มิ่งกร ฐิ์ประโยชน์ศิลป์ พ่อจันทร์ อินหลาร ป้าแหล่ง ผู้ใหญ่บ้านทั้ง ๕ ชุมชน ชุมชนท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลปาย ครอบครัวของน้องดาวชาวไทใหญ่ ที่ให้ความอนุเคราะห์และเมตตาให้การให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมอาหาร ท้องถิ่น กรรมวิธีการประกอบอาหาร วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ และขอขอบคุณพี่อ้อย พี่ณารัตน์ปายมินิโฮสเทล พี่เสีกร้านเล็กเล็ก พี่อ้อมปายบุรี หลินและเซอร์ที่ให้ทั้งความสะดวกสบายในการเดินทาง ที่พัก และคำแนะนำต่าง ๆ ในการเก็บข้อมูล อีกทั้งนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เสียสละเวลาอันมีค่าของท่าน ตอบแบบสัมภาษณ์และพูดคุยเพื่อแสดงความเห็นเกี่ยวกับอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

และกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ป้ามาย ป้านิต เจี้อาแจ้ว ที่สนับสนุนทุนทางการศึกษา และขอบคุณหวาน ต้ม ต้อม รวมถึงบรรดาพี่มัคคุเทศน์ภาษาฝรั่งเศส น้องหมวย น้องตัม พี่ไป๋ แอน ทราย เกื้อ ปิ่น เกื้อ จี๊บ และเพื่อน CRM ทุกท่านที่คอยให้กำลังใจ สอบถาม และให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ วิทยานิพนธ์ครั้งนี้คงไม่สามารถสำเร็จและลุล่วงด้วยดีหากไม่ได้ความร่วมมือและเมตตาจากทุกท่านที่ได้กล่าวไว้ในเบื้องต้น

สุดท้ายหวังว่าวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้สามารถสร้างประโยชน์ไม่มากนักน้อย ต่อแนวทางการท่องเที่ยวและการศึกษาด้านวัฒนธรรม ตลอดจนเป็นแนวทางให้ชุมชนท้องถิ่นได้ตระหนักถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนที่ควรได้รับการอนุรักษ์ การถ่ายทอด การเรียนรู้โดยที่มีชุมชนเป็นส่วนร่วมที่สำคัญ